

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ *

Εἶδος

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἐξόχως τιμᾶται καὶ λατρεύεται ἐν Ἑλλάδι οὐ μόνον διὰ τὴν θεάρεστον πολιτείαν αὐτοῦ καὶ τὴν νίκην, ἣν ἐκτήσατο ἐν τῇ πρώτῃ οἰκουμένικῃ Συνόδῳ, ἐν ἣ διὰ τοῦ γρόνθου του ἀνέτρεψε τὰ αἵρετικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀρείου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν προστασίαν, ἣν πιστεύεται ὅτι παρέχει εἰς τοὺς ναυτιλλομένους καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς κλυδωνιζομένους κατὰ θάλασσαν. Τούτου ἕνεκα ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μάλιστα τάσσεται ἐν ἰσῇ μοίρᾳ πρὸς τοὺς μεγάλους ἁγίους τῆς ξηρᾶς, τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ἐν δημοτικῷ τινὶ ᾄσματι τοῦ Γαλαξειδίου προσαγορεύεται ναύτης.

Ἅγιε Δημήτριε στεριανέ, καὶ ἅγιε Νικόλαε ναύτη.

Ἐν Πάρῳ δ' ἐπονυμάζεται θαλασσίτης, ὅθεν ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ κεῖται ἐν τῇ παραλίᾳ. Πλείστα ἑλληνικὰ κλισία φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, ἐν πᾶσι δὲ σχεδὸν εἶναι ἀνηρτημένῃ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐν τῷ θαλαμίσκῳ τοῦ πλοιάρχου. Ἐπικαλοῦνται δὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ ἐν κινδύνοις, ὡς μαρτυροῦσι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αἱ ἐπόμεναι παροιμίαι, τὴν αὐτὴν ἐνέχουσα ἔννοιαν καὶ ἡ ἀρχαία : «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει». — Ἅγιε Νικόλα, βόηθα με! — Σεῖσε καὶ σὺ τὸ χέρι σου, καί: Χωρὶς ἄρμενα καὶ παννιά, ἅγιε Νικόλα, βόηθα με! Ἐν Μυκόνῳ ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος εἶναι ὄψκοδομημένον παρεκκλήσιον πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὅπως καταπαύῃ τὰς τρικυμίας. Ἐπὶ δὲ τοῦ Λευκάτᾳ, παρὰ τὴν θέσιν ὅπου τὸ πάλαι ἠγείρετο ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπάρχει ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Νικολάου, κτισθὲν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 12' ἐκατονταετηρίδος. Ὡς δ' οἱ πλωτῆρες τὸ πάλαι προσέφερον τῷ ἐπὶ ὕψηλοῦ τῆς Λευκάδος ὄχθου Φοίβῳ πλακοῦντας καὶ σπενδὰς αἰτοῦντες αὐτὸν εὖριον ἄνεμον, οὕτω καὶ σήμερον οἱ ναῦται μακρόθεν ἐπικαλοῦνται τὸν ἅγιον ἐπιφωνοῦντες Ἅγι Νικόλα, βόηθα με! Ἐν δεινῇ τρικυμίᾳ, ὡς ἀφηγεῖται δημοτικόν τι ᾄσμα, οἱ κινδυνεύοντες ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου ὑποσχόμενοι αὐτοῖς εἰς ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν σωτηρίαν βαρύτιμα ἀναθήματα. Ἐν τινὶ δὲ κρητικῷ ᾄσματι φέρεται εἰς τὸ γύρισμα ἐπὶ κλήσις

(*) Ἐξημοσιεύθη ἐν Ἐστίᾳ 1882 τ. 1Α' σ. 775-8. Ἀνατυπώθη ἐν μέρει ἐν τῇ ἀθηναίᾳ ἐφημερίδι Ἀκροπόλει τῆς 6 Δεκεμβρίου 1889.

οὐ μόνον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἁγίων καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, διὰ τὸ μέγεθος φαίνεται τοῦ κινδύνου.

Ἐναν καράδ' ἄρμένιζε,

— Κύριε, ἐλέησόν μας Χριστέ, —

ἀνάνυσσιν πελάγου

— Ἡ Παναγία κι' ὁ Χριστός,

κι' ἁγ. Γεώργιος κι' ὁ Ἡλίας,

κι' ἡ γι' ἁγία Παλαγιά,

κι' ἅγιος Νικόλας, Νικόλα,

βούθηθε τοῦ κόσμου,

τῶν Χριστιανῶ κι' ἐμῶς. —

Βαριά φορτοῦνα τὸ βαρεὶ κτλ.

Εἰς τὰ πλοῖα ὥμως εὐσεδῶν ἢ εὐτυχῶν ἀνθρώπων δὲν προσέρχεται ἀρωγὸς μόνον ἐν κινδύνοις, ἀλλὰ πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν κάθηται παρὰ τὸ πηδάλιον καθ' ὅλον τὸν πλοῦν :

Ἐπὶ τὴν πλώρη κάθεται ὁ Χριστός, ἔς τὴ μέσ' ἡ Παναγία,
καὶ πίσω ἔς τὸ τερόνι τοῦ πλοίου ὁ ἅγιος Νικόλας.

Εἶναι δ' ἡ θέσις τοῦ παρὰ τὸ πηδάλιον διότι, κατὰ τινὰ παράδοσιν, αὐτὸς εἶναι ὁ τοῦ πηδαλίου εὐεργετὴς. Εἰς τὸ πλοῖον οἱ κινδυνεύοντες ἐν θαλάσσῃ ἀνεπαρξάτως κρίνονται. ὅτε ἐν ἁγ. εὐχῇ ὑποσχομεθα. τῇ ἁγίῃ ἀναθήματα πρὸς κόσμησιν καὶ πλουτισμὸν ἐκκλησιῶν, ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένων. Τοιαῦτα εἶναι συνήθως κηρία καὶ λίβανος.

Νὰ φέρω ἁμάξι τὸ κερὶ, κι ἁμάξι τὸ λιδάνι,
καὶ ταῖς λαμπάδαῖς ὑψηλὰς σὰν τὸ μέσο κατάρτι.

Ἐνίοτε δὲ τὰναθήματα εἶναι ὁμοιώματα τῶν διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ ἁγίου διασωθέντων πλοίων, ὧν πολλὰ δύναται τις νὰ ἴδῃ οὐ μόνον ἐν ναοῖς τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἀλλὰ καὶ τῆς Παναγίας, μάλιστα τῆς ἐν Τήνῳ καὶ ἄλλων ἰσχυρῶν ἁγίων. Εἶναι δ' ἴσως ἡ συνήθεια αὕτη ἀρχαιοτάτη, διότι καὶ ἐν τῷ Ἑρεχθείῳ εὐρέθη ἐκτὸς μαρμαρίνου ἀναγλύφου, ἀπεικονίζοντος τριήρη, καὶ χαλκοῦν πλοιάριον, πιθανῶς ὡς λυχνία χρησιμευόν. ὅπερ ὑποτίθεται ὅτι ἦτο παρόμοιον ἀνάθημα. Οἱ πειραταὶ τέλος ἀπέδιδον εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἐκ τῆς λείας εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρεῖχεν εἰς αὐτούς. Ὡς ἀναφέρει ὁ Χουρμούζης, πρὶν ἀποπλεύσῃ τοῦ λιμένος προσεκάλουν ἱερέα ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἵνα κάμῃ τὸν ἁγιασμὸν καὶ ἄψου ἡσπάζοντο μετὰ πολλῆς εὐλαθείας τὴν εἰκόνα καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν δεξιάν τοῦ ἱερέως, προσεκάλουν τὸν ἅγιον Νικόλαον νὰ μετέσχῃ τοῦ ταξειδίου των. Ἄγιε Νικόλα, ἔς τὴν πλώρη μας καὶ τὸ μερικὸ σου θὰ βγῇ μὲ τὸ παραπάνω. Καὶ πραγματικῶς μὲ τὸ παραπάνω ἐξεπλήρουν τὴν ὑπόσχεσίν των, διότι καὶ ἐν τῇ διανομῇ τῶν διαρπαγῶν

των πρώτον ἐχώριζαν τοῦ ἁγίου τὸ μερίδιον, ὅπερ μάλιστα σχεδὸν ἐδιπλασιάζετο, διότι ἕκαστος, ἅφ' οὗ πρῶτον ἐποίει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, προσέθετε καὶ τεμάχιόν τι ἐκ τῆς ἰδίας μερίδος.

Ἔνεκα τῆς λατρείας, ἣν ἀπονέμουσι τῷ ἁγίῳ Νικολάῳ οἱ ναυτιλλόμενοι, εἰκάζουσί τινες ὅτι ἀντικατέστησε παρὰ τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν Ἑλλησι τὸν Ποσειδῶνα προσλαβὼν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἰδιότητες τοῦ παλαιοῦ δεσπότης τῶν θαλασσῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὑποθέτουσί τινες ὅτι μία ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ἀθήναις κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐνθα τὸ πάλαι ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλ' ἂν διετηρήθησαν ἔχνη τῆς λατρείας τῶν ἀρχαίων ἐναλίων θεῶν, ταῦτα διετήρησε μᾶλλον ὁ **δαίμονας** τῇ θάλασσας, ὅστις κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ζακυνθίων ἄνθρωπος ὢν τὸ ἄνω τοῦ σώματος, τὸ δὲ κάτω ἰχθύς, ἐποχεῖται ἄρματος συρομένου ὑπὸ δύο δελφίνων καὶ κρτεῖ ἐν τῇ χειρὶ τὴν τρίαιναν ἢ, ὥς λέγουσι κοινῶς, **μία πιροῦνα μετρία διχάλια**. Τῆς δὲ κατὰ θάλασσαν λατρείας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἡ ἀρχὴ δέον ν' ἀναζητηθῇ ἐν αὐτῇ τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ.

Ἡ χριστιανικὴ δοξασία, ὅτι οἱ πρόξενοι παντὸς κακοῦ δαίμονες ἐγείρουσι καὶ τὰς τρικυμίας, συνδέεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἑτέραν δοξασίαν, ὅτι οἱ ἅγιοι ἔχουσι τὴν ἰσχὺν νὰ κατευνάξωσι αὐτάς. Ἀπεδόθη δ' εἰς τοὺς ἁγίους ἡ δύναμις αὕτη κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερομένου θαύματος τοῦ Ἰησοῦ τῆς σιμωρίας τοῦ πλοίου τῶν ἀποστόλων ἀπὸ μεγάλης λαίλαπος ἀνέμου. Παλαιότερον ἐτιμᾶτο ἰδίᾳ μὲν αὐτῆς τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ κινδυνευόντων ὁ ἅγιος Φωκᾶς, οὗ τῆς μνήμης ἡ μὲν ἐλληνικὴ ἐκκλησία τελεῖ τῇ 22 Σεπτεμβρίου, ἡ δὲ δυτικὴ τῇ 14 Ἰουνίου. Ἐν τροπαρίῳ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἀποκαλεῖται «λιμὴν γαληνότατος πᾶσι γεγονὼς θαλαττεύουσι». Ἐν τῷ ὁρμίσκῳ τῆς Σύρου, τῷ καλουμένῳ **Γράμματα**, ἐνθα πολλὰ ἀναγινώσκονται εὐκτήριοι ἐπιγραφαὶ ὑπὲρ εὐπλοίας, αἱ χριστιανικαὶ ἀρχονται οὕτω· «Κύριε βοήθει» ἢ «σῶσον»· μία δὲ οὕτω. «Κ(ύρι)ε κ(!) ὅγιε Φωκᾶ σόσο(ν) τὸ (πλ)οῖον Μαρίαν κλπ.» καὶ ἑτέρα : «Ὁ χωρὸς (!) τῶν ἁγίων (Σ)ου σῶσαι τὸ πλοῖον Μαρίαν κλπ».

Ὡς εἰκάζει ὁ ἐκδότης τῶν ἐπιγραφῶν τούτων κ. Κλῶν Στέφανος, ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ ἦτο πιθανῶς ὠκοδομημένος ναύσκος τοῦ ἁγίου Φωκᾶ. Ὁ Πίπερ ἀναφέρει τὰ ὀνόματα ἑτέρων τριῶν ἁγίων, ὧν ἐπίσης ἐπεκαλοῦντο οἱ καθολικοὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα τὴν ἀρωγὴν ἐν τρικυμίαις· τὸν ἐπίσκοπον Γερμανόν, θανόντα ἐν ἔτει 448, τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ μαρτυρήσαντα ἐπίσκοπον Ἑρασμὸν καὶ τὸν δομινικανὸν Πέτρον Γονζαλέζ, ζήσαντα κατὰ τὴν 117' ἑκατονταετηρίδα, τιμώμενον δὲ μάλιστα ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Πορτογαλίᾳ. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀποδίδεται ἡ τοιαύτη δύναμις εἰς τὴν Παναγίαν, ἥς τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα Μαρία ἡρμηνεύετο **θαλάσσιος ἀστήρ**, ὑπὸ τε τοῦ Ἱερωνύμου, κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα, καὶ ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων συντασσομένων αὐτῇ. Ἐν Μήλῳ ἡ Παναγία καλεῖται

θαλασσήτρια, καὶ ἀλλάχου δὲ φαίνεται συνταυτιζομένη πρὸς τὴν εὐπλοϊαν ἢ ποντίαν ἢ πελαγίαν Ἀφροδίτην τῶν παλαιῶν καὶ πρὸς τὴν Ἰσιν, τὴν ὡς κυρίαν τῶν θαλασσῶν τιμωμένην καὶ ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Ὁ τὴν Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίαν γράψας μοναχὸς Ἀγάπιος Λάνδος παραλαβὼν ἐκ συναξαρίων δυτικῶν καλογήρων διηγείται θαῦμα τῆς Παναγίας λυτρωσάσης πλοῖον κινδυνεύον, οὗ τὸ πλήρωμα ματαίως ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν διαφόρων ἀγίων, ἐσώθη δὲ εὐθὺς ὡς ἐδεήθη εἰς τὴν Παναγίαν κατὰ προτροπὴν συνετοῦ ἡγουμένου. Βυζαντινὸς δὲ τις συγγραφεὺς ἐπιγράφει ὡς ἐξῆς ἐν κεφάλαιον τῆς ἀνεκδότου *Περιηγητικῆς ἱστορίας* αὐτοῦ : « Λόγος εὐχαριστήριος προσαδόμενος » αὐτῷ τῷ σωτῆρι καὶ τῇ προμάχῳ κυρίᾳ καὶ ἀειπαρθένῳ Μαριάμ » ὅτε καὶ τοῦ χαλεποῦ χειμῶνος λωφῆσαι δόξαντος τῶν σάλων ἐρρύσθημεν » καὶ τοῖς ἰδίῳις γείναμεν, καταστρατοπεδευσάσης τῆς στρατηγοῦ τῶν » δεινῶν ἀληθῶς ὑπερμάχου τῆς οὐθενείας ἡμῶν ».

Αἱ δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου δοξασίαι ἐκπηγάζουσιν ἐκ τινος θαύματος τοῦ ἁγίου, μνημονευομένου ἐν παλαιῷ συναξαρίῳ. Κατὰ τὸ συναξάριον τοῦτο ὁ ἅγιος πλέων ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἱερουσόλυμα κατελήφθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ τρικυμίας, ἣν διὰ τῶν προσκυλλήτων κατέπαυσεν ἐκδιώξας τὸν ἐγείραντα αὐτὴν δαίμονα. Τὸ θαῦμα τοῦτο διηγείται διὰ λέξεως ἀνθηρᾶς καὶ πολλῆς περιγραφικῆς δεινότητος ὁ θεολόγος ὁ Διονύσιος ἐν τῇ *Πατριᾷ ῥητορικῇ*. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἐλλείψει πηγαίων τῶν ἡμετέρων ἀναγνώστων εἶναι γνωστὸν τὸ ἔργον τοῦ ἐν τοῖς σκατεινοῖς τῆς δουλείας χρόνοις ζήσαντος διαπρεποῦς Ἑλλήνος λογίου, παραβάτομεν ἐνταῦθα ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ.

« Ποτὲ δὲν ἐννόθη περισσότερον ἢ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ Νικολάου, παρὰ ὅταν ἡ ὁρὰ θάλασσαν καὶ τὸ θυμωμένον ἐκεῖνο θηρίον εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου ἐταπεινώθη· καὶ διὰ πρῶτον καὶ ἡμερον ἐφίλησε τὸ ξύλον, ὅπου πρότερον ἔχασκε νὰ δουφύσῃ μετὰ τόσα στόματα, δὲ εἰς κάθε κύμα ἀνοίγει βαθύστομα βάραθρα. Ἐπλεεν ὁ Νικόλαος, καὶ μετὰ ὅρμενα ξαπλωμένα καὶ ἀπὸ γλυκὸν ἄνεμον φουσκωμένα γλήγορος ἔτρεχε . . . εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων διὰ νὰ προσκυνήσῃ εὐσεβῆς τὸν τάφον, εἰς τὸν ὁποῖον εἰάφη ἡ ζωὴ Ἦταν γαληνόμορφος ὁ οὐρανός· ἐγγεῖα ἀνέφιλος ὁ ἄέρας, ἔπνεε πρῶτος καὶ φιλικὸς ὁ Ζέφυρος, κύμα δὲν ἐφούσκωνε, ἄφρὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ τὸ πέλαγος ὅλον ταπεινὸν ἔδειχεν τὴν εὐλάβειαν, ὅπου ἔφερον πρὸς τὸν ἅγιον καὶ ἂν καμία φορὰν ὀλίγον φουσκωμένον ὑπερηφανεύετο, τὸ ἔκανε μόνον, διὰ τὴν ἐβάσις εἰς τοὺς ὄμους τοιοῦτον ἦρθε. Ἀμὴν ἂν ἦτον ἡσυχία εἰς τὴν θάλασσαν, θόρυβος καὶ ταραχὴ ἦτον κάτω εἰς τὸν ἕδον· καὶ ἂν ἔπαιζαν τριγύρου εἰς τὸ ξύλον τὰ κύματα, ἔφριζαν εἰς τὰ κάτω σπήλαια οἱ δαίμονες, καὶ οἱ σατανικοὶ Κύκλωπες, ὅπου εἰς ἐκείνην τὴν ὄβυσσον κατοικοῦσι. Καὶ τί θέλομεν κάμναι, λέγειν ὁ Ἐσφόρος, τί ὑποφασίζομεν, ὦ σύντροφοι; ἀφήνομεν τὸν Νικόλαον νὰ πλεύσῃ μετὰ εὐτυχίαν, καὶ ὕμνης νὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς ἰδίας του ἐπιθυμίας καὶ τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων; . . . θέλω νὰ χάσῃ εἰς τὸν δρόμον τὴν στρατάν, χωρὶς ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἰς ἄλλον λιμένα, παρὰ εἰς τὸ ναυάγιον καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν· εἰς κάθε ρεῖθρον θέλω ἀνοίξῃ βάραθρα, ἀμὴν τόσον βαθιά, ὅπου νὰ πίπτουν ὅλοι μέσα μόνον ὑπὸ τὴν ζάλην, καὶ εἰς τὰ

νέφη θέλω πλάσῃ βρονταῖς, ἀστραπαῖς καὶ βροχὴν τόσῃν, ὅπου νὰ συνθίσῃ ἄλλην μίαν θάλασσαν, διὰ νὰ τὸν βυθίσουν, ἃ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ μία, κἂν καὶ οἱ δύο ἀντάμα.

Ἐντὶ ὠμίλησε ὁ Ἑωσφόρος, πνέοντας καπνοὺς καὶ φλόγαις ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ εὐθὺς μυτιρίζεται ὁ ἄερας μὲ τὰ σκότῃ ὅλα τοῦ Ἄδου, τὰ ὁποῖα, ἀρπάζοντας τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον, σκεπάζουν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν μὲ ἓνα ὅλο μεσόνυχτον. Συμμαζώνονται μαῦρα καὶ πυκνοσύνθετα νέφη, τῶν ὁποίων τὰ σπλάγχνα ξεσχίζοντας οἱ ἀστραπαῖς καὶ τὰ ἀστροπελέκια, τοφλώνουν τὰ ὄμματα τοῦ καθενὸς μὲ τὴν λάμψιν, καὶ μὲ τὸν κτύπον φοβερίζουν κάθε ἀνδρειωμένην καρδίαν, ὥσῃς ὅπου τοῦτα, μαγεμέναις σαῖτταις τοῦ θανάτου, πληγώοντας ἀλλάσσουν εἰς στάτικην ὅλον τὸν ἄνθρωπον. Πίπτουσι βροχαῖς ἀρκεταῖς νὰ πνίσουν ἓνα κόσμον, ὅχι νὰ βυθίσουν ἓνα καράβιον, οἱ ὁποῖαις ἀνάμεσα εἰς τόσῃν βροντὴν καὶ εἰς τόσῃν λάμψιν παγώνοντας ἀπὸ τὸν φόβον ἐφθάναν χαμαὶ χιόνι ἢ καὶ χάλαζα· φουσοῦσι ἀπὸ κάθε τόπον ἄγριοι ἄνεμοι, ὅλοι συναλλήλως ἐχθροὶ καὶ ἐνάντιοι, καὶ εἰς τοῦτο μόνον φίλοι καὶ ἐνωμένοι νὰ καταποντίσουν καὶ νὰ ρήξουν εἰς τὰ βάθη τὸ ξύλον. Φουσκώνει τέλος ἡ θάλασσα καὶ φουσκωμένη θυμώνεται, ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμόν, καὶ ἀφρίζοντας ὑψώνει γιγάντια κύματα. Μὲ τοῦτα ὥς μὲ πολεμικαῖς μηχαναῖς πολεμᾷ τὸ πλεούμενον, τὸ κτυπᾷ, τὸ δέρνει, τὸ ὑψώνει εἰς τοὺς ἀστέρας, τὸ κατεβάζει εἰς τὸν ἄδην, τὸ στροφογυρίζει, χάσκοντας πάντα καὶ ἀνοίγοντας χίλια βάραθρα διὰ νὰ τὸ ρουφήσῃ. Ἦκουες τότε νὰ κατακτυποῦσι συναλλήλως τὰ κατάρτια· ἔβλεπες νὰ ξεσχίζωνται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τὰ ἄρομενα καὶ βρεμένα μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς ἀγριωμένης θαλάσσης νὰ κλαίουν τὴν κοινὴν δυστυχίαν, κομμέναις ταῖς γούμεναις, χαϊμέναις ταῖς ἄγκυραις. Τότε καὶ πίνουν καὶ νὰ ξερνοῦσι τὰ κύματα, ἐκείνους χαμαὶ ἐρημιμένους καὶ νὰ μεθύσῃ ἀπὸ τῆς ζάλῃς ἄλλους μὲ στεναγμοὺς καὶ μὲ δάκρυα νὰ παρακαλοῦσι βοήθειαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὁ φόβος τῶν εἶχε δέσῃ τὴν γλῶσσαν καὶ τῶν εἶχε ἀρπάσῃ ὁλότελα τὴν σφύρην καὶ τοὺς καὶ νὰ τρέμουν τόσον ἐκ τῆς καρδίας, ὥστε εἰς τοὺς πύδας καὶ νὰ ἀκάνουν εἰς τὸν προσώπον ζοχραροσμένον τὸν θάνατον.

«Μόνον ὁ Νικόλαος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγένετο τὴν κατὰ τὰ στοιχεῖα, ἀνάμεσα εἰς τοσούτους φόβους καὶ τρόμους ἔστεκε ἄτρωτος καὶ χαλκὸς ἄδων, διατὶ ἁματωμένος μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ἐγέλα· τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ Ἄδου, τὸν ὁποῖον διὰ νὰ συγχύσῃ καὶ περισσότερον, ὁ ἅγιος σηκώνει ταπεινὸς τὰς χεῖρας καὶ κάνει δλίγην, ἀμμὴ ἐνθερμον προστυχὴν, καὶ μὲ τούτην ὥς μὲ οὐράνιον μαγείαν . . . τοῦ ἀφανίζει τὰ σκότῃ, τοῦ σκορπίζει τὰ νέφη, τοῦ σβήνει ταῖς ἀστραπαῖς καὶ μεταμορφώνει εἰς γαλήνην τὴν τρικυμίαν, εἰς ἡσυχίαν τὴν ταραχήν, εἰς γλυκειὰν αὔραν τὸν σκληρὸν ἄνεμον, σιωποῦσι τὰ στοιχεῖα, παύουν τὰ κύματα, πνέουσι ζέφυροι, λάμπουσι εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἀστέρες, σφουγγίζει καθένας τὰ δάκρυα, ξυπνᾷ ὁ ἄλλος ἀπὸ τῆς ζάλῃς, καὶ τὸ ἀπελπισμένον καράβιον φθάνει σῶον καὶ ὕγις εἰς τὸν λιμένα νικηφόρον δύο μεγάλων θηρίων, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἑωσφόρου»¹⁾.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συναξαρίου τούτου διεπλάσθησαν ὕστερον καὶ ἄλλα προσόμοια θαύματα τοῦ ἁγίου. Ὅτι ἐπικαλεσθέντος ἐν τρικυμίᾳ ναύτου τινὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, ἐπεφάνη οὗτος ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ κατέπαυσε τὴν τρικυμίαν. Ὅτι εὐλαδῆς τις πεσὼν τυχαίως ἐκ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπικχλεσθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, εὐρέθη ἐν τῷ οἴκῳ του, ἐν ᾧ τὰ ἄλμης ἀποστάζοντα ἐνδύματα αὐτοῦ ἐμαρτύρουν τὸ θαῦμα. Ἐν ἐτέρῳ πάλιν συναξαρίῳ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ διάβολος φθονήσας προσκυνητάς, ἐτοιμοὺς ν' ἀποπλεύσωσι πρὸς προσκύνησιν τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Νικολάου, προσήλ-

1) — Σκούφου, Τέχνη ρητορικῆς. Ἐνατ. 1681 σ. 40 κς.

θε πρὸς αὐτοὺς μεταμορφωμένος εἰς γραῖαν γυναῖκα καὶ εἰς τὴν χεῖρα κρατῶν ἄγγος πλήρες ἐλαίου· (καὶ ἐκ τούτου βεβαίως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τοῦ νὰ καλῶσι κοινῶς τὰ κακότροπα γραῖδια λαδικά). Παρεκάλεσε δ' αὐτοὺς παραλαβόντες τὸ ἄγγος νὰ κενώσωσι τὸ ἔλαιον εἰς τὸν τοῦ ἁγίου λύχνον, ἐπειδὴ ἐκείνη ἡδυνάτει νὰ ταξιθεύσῃ. Ἀλλ' ὁ ἅγιος ἐπεφάνη νύκτωρ εἰς ἓνα τῶν ταξιθευόντων καὶ ἐκέλευσε νὰ ρίψῃσι τὸ ἄγγος εἰς τὴν θάλασσαν. Ριφθέντος δὲ τοῦ ἄγγους ἐν μέσῳ τῇ πελάγει ἀνέλαμψαν φλόγες, δυσώδεις ἐξεχύθησαν ὁσμαὶ καὶ ἡγέρθη τρικυμία, ἣτις θὰ κατεπόντιζε τὸ πλοῖον, ἂν μὴ προεφύλαττεν αὐτὸ ὁ ἅγιος. Ἐν γένει δ' ἀναφέρουσι τὰ αὐτὰ συναξάρια, ὅτι ὁ ἅγιος σφῆζει τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν ἐν τρικυμίᾳ.

Ἐκ τῶν συναξαρίων παρέλαβον τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου δοξασίαν ταύτην οἱ ὕμνογράφοι τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ συνταχθέντι κοντακίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀπαντᾷ μόνος οὗτος ὁ ὑπαινιγμός.

τούς μὲν ἐν θαλάσῃ,
τούς δὲ ἐν τῇ γῇ γάρ,
οὐ διαλείψεις·

σώζων ὁ κατὰ

Ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ὑπὸ Θεοφάνους τοῦ Στουδίτου συνταχθέντι κοντακίῳ :

Τὴν τῶν ναυτῶν ὁδὸν
ἐπερ' ἐπὶ τοῦ ἁγίου
εἰς ἐξουσίᾳ σου τοῦ
προστατοῦ τῶν ἐν κινδύνοις.

Εὐκρινέστερον ὅμως ὑπαινίσσεται τὴν δοξασίαν ταύτην ἕτερον τροπάριον τῆς ἁσματικῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου·

μέγας ἀντιλήπτωρ
τοῖς ἐν γῇ καὶ τοῖς πλέουσι.

καὶ Λέων ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ εἰς τὸν **θαυματοργὸν μέγαν Νικόλαον**. «Ποῖον γὰρ θαλάσσης πέλαγος ἀμέτοχον τῶν ἐκείνου καλῶν;» Ἐπὶ τοῦ Λέοντος, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Θ' αἰῶνος, φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἡ λατρεία τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὥς προστάτου τῶν ναυτιλλομένων· ἤδη ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος, κατὰ τὸ 805, ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου τοῦ ναυάρχου τῶν Ἀράδων Χουμεῖδ ἀπεθίδετο εἰς θαῦμα τοῦ ἁγίου τούτου, ὥς μανθάνομεν ἐκ τοῦ χρονογράφου Θεοφάνους.

Τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει ἡ λατρεία τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὥς πάλαιον τῶν ναυτῶν καὶ προστάτου ἐν θαλασσίαις κινδύνοις, καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης, παρ' οἷς τὰ μάλιστα εἶναι διαδεδομένη. Ὁ συναξαριστὴς τῶν καθολικῶν ἀφηγεῖται, ὅτι ὁ ἅγιος ἔσωσέ ποτε πλοῖον κινδυνεύον· φέρεται δὲ καὶ ἄλλο θαῦμα αὐτοῦ, ὅτι ἀπέδωκε ζῶντα εἰς πατέρα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὃν ἀπώλεσεν ἐν τρικυμίᾳ· τὸ δὲ θαῦμα τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἁγίου ἐξυμνεῖται, καὶ πολλάκις ἀπεικονίσθη ὑπὸ τῶν ἁγιογρά-

φων. Ἐν Ἰταλίᾳ προσέτι τὰ ἡλεκτρικὰ φλόγια, τὰ ἐν ὥρᾳ τριχυμίας ἐπιφαινόμενα ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ἱστίων, καλοῦσιν ἅγιον Νικόλαον. Ὑπὸ δὲ τῶν βορείων καὶ τῶν γερμανικῶν λαῶν ὁ ἅγιος Νικόλαος συνεταυτίσθη πρὸς παλαιὸν μεγάλον θεόν, τὸν Ὅδιν, «Ἀμφίβολον εἶναι», γράφει ὁ Simrock. «ἂν τὰ τοῦ Ὅδιν ὀνόματα Hnikar καὶ Nicuz ὑπόδηλοῦσιν αὐτόν, ὡς θεὸν τῶν ὑδάτων, οὐχ ἦττον ὅμως ἴσως ἐξηγοῦσι τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ ἅγιος Νικόλαος παρίσταται ἱππεύων λευκὸν ἵππον καὶ θεωρεῖται πάτρων τῶν ναυτῶν, καὶ δι' ὃν προσφέρουσιν ἀναθήματα εἰς τὴν ἐν Binger εἰκόνα αὐτοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ εὐπλοίας».

Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ παρέλαβον ἐκ τῶν Ἑλλήνων τὰς περὶ ἁγίου Νικολάου δοξασίας, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων αὐτῶν. Ἐν ρωσικοῖς ποιήμασιν ἀναφέρεται, ὅτι βοῖται τοῖς ἐν θαλάσῃ κινδυνεύουσι. Βουλγαρικὸν δέ τι ᾠσμα, ἀφηγούμενον πῶς ἕκαστος τῶν ἁγίων ἔλαβε παρὰ τοῦ θεοῦ μερίδα τινὰ ἐν τῷ κόσμῳ, προστίθῃσι:

Καὶ τί πῆρ' ὁ ἅγιος Νικόλαος;
πῆρς τῆς θαλάσσης τὰ κακά,
κι' ὅποιος μὲ καρὰδι τρέφει,
πρῶτ' ἀπ' ὅλ' ἄς καὶ τὸ πρῶτον,
κι' ἄς παρακαλῇ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἐξέλας ἐν περδικῇ ἔλματι ἀναφέρεται ὁ τριχυμίας καλὴ γῆραι, πλέοντες εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, κατελήφθησαν ὑπὸ τριχυμίας ἐσώθησαν δὲ πάντες, ἅμα ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Νικολάου.

